

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Maarika Tikk
MUU EMAKEELEGA ÕPILASTE ÕPINGUTE KATKESTAMISE
PÕHJUSED JA VÄLJALANGEMISE ENNETAMINE ÜHE KUTSEÕPPEKESKUSE
NÄITEL
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Algõpetuse didaktika ja praktika nooremlektor Esta Sikkal

Tartu 2023

Kokkuvõte

Muu emakeelega õpilaste õpingute katkestamise põhjused ja väljalangemise ennetamine ühe kutseõppekeskuse näitel

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada muu emakeelega õpilaste eesti keelsest kutseõppest väljalangemise põhjused ning saada ettepanekuid väljalangemise ennetamiseks. Töö eesmärgist lähtuvalt püstitati kaks uurimisküsimust. Uurimuses osales viis muu emakeelega õpilast, kes olid katkestanud õpingud ühes kutseõppekeskuses Eestis. Uuringu läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset meetodit ja andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuude abil. Kõigi uuringus osalenud õpilaste emakeel oli vene keel. Tulemustest selgus, et õpingud katkestanud õpilastel esines õpiraskusi, aga mitte kõigil. Osadele uuringus osalenud õpilastele pakuti kooli poolt tugimeetmeid, kuid kõik osalejad ei olnud tugimeetmetest teadlikud. Väljalangemise põhjusteks oli erinevate tegurite koosmõju, milleks olid näiteks õpivõlgnevused, millega ei tegeletud, kuigi õpetajad võimaldasid lisa-aega ja omapoolset toetust.

Võtmesõnad: muu emakeelega õpilane, kutseõppest väljalangemise põhjused

Abstract

Interruption of studies for pupils with another mother tongue causes and prevention of drop-outs in a vocational training centre case study

The aim of this bachelor's thesis was to find out the reasons for dropping out of Estonian-language vocational education for students with other mother tongues and to receive suggestions for preventing dropping out. Based on the aim of the work, two research questions were asked. Five students of other mother tongues who had dropped out of one of the vocational training centres in Estonia participated in the study. A qualitative research method was used as a data analysis method, and the data collection method was a semi-structured interview. The results revealed that students who dropped out had learning difficulties, but not all. The native language of all students who participated in the study was Russian. Participant in the study students were offered support measures by the school, but not all participants aware from support measures. The causes of drop-outs were a combination of factors, such as learning arrears that were not addressed, despite extra time and support from teachers.

Keywords: student with other mother tongue, reasons for dropping out of vocational school.

Sisukord

Kokkuvõte	2
Abstract	2
Sissejuhatus.....	4
Muu emakeelega õpilane kutseõppes.....	4
Õpingute katkestamise põhjused Eestis ja rahvusvaheliselt	6
Ennetustegevused kutseõppesest väljalangemise vähendamiseks.....	7
Metoodika	8
Valim	8
Andmete kogumine	9
Andmete analüüs.....	10
Tulemused	12
Muu emakeelega õpilaste kutseõppes õpingute väljalangemise põhjused	12
Muu emakeelega õpilaste ettepanekud kutseõppesest väljalangemise ennetamiseks	13
Õppimist toetavad tegevused	14
Õppimist takistavad tegurid	16
Arutelu.....	17
Tänu sõnad.....	21
Autorsuse kinnitus.....	21
Kasutatud kirjandus	22
Lisa 1. Intervjuu kava.....	25
Lisa 2. Kodeerimine ja korduskodeerimine.....	27

Sissejuhatus

Hariduse omandamine ja erialane ettevalmistus võimaldab laialdasemaid valikuid tööturul, tagab parema sissetuleku ning mõjutab positiivselt ühiskonna tulusid, sest on rohkem maksumaksjaid (Haridus- ja Teadusministeerium, 2016). Töötav inimene saab suuremat palka, kui tal on omandatud hea haridus, tervisenäitajad on tööl käies paremad, riigile laekub rohkem makse, sotsiaalkulud vähenevad ning väheneksid ka riigi poolt kuritegevusele suunatud kulud (Beilmann et al., 2012). Õpinguid katkestavad rohkem meesterahvad, maal elavad õpilased ja muu riigi kodakondust omavad inimesed (Kallip & Heidmets, 2017). Statistikaameti (2023) andmetel elas 2022. aastal Eestis 1 331 796 inimest. Rahvuse järgi oli eestlasi 919 693 inimest, venelasi 315 242 inimest, muid rahvusi 90 149 (neist ukrainlasi 27 826 inimest) ning rahvus teadmata oli 6 712 inimesel. Statistikaameti (2023) poolt on välja toodud, et 2021. aastal oli 9,4% immigrantidest vanuses 15-74 aastat esimese taseme või madalam haridus. Madalama haridustaseme ja muu emakeelega inimeste eesti keele oskus on nõrk (Statistikaamet, 2023).

Õpingute katkestamiseni kutseõppes viib mitme erineva teguri koosmõju, sealhulgas muu emakeelega õpilaste puudulik riigikeele valdamine. Seega on oluline uurida nii üldisi kui ka muu emakeelega seotud põhjuseid miks katkestatakse õpingud kutseõppes. Katkestamise vähendamiseks on oluline probleemide ennetamine ja varajane sekkumine (Haaristo & Kirss, 2018; Cedefop, 2016, 2017). Sisserännanud õpilaste õpingute katkestamise risk on suurem, sest peavad kohanema keeleliselt ja kultuuriliselt, oluline on õpilase sotsiaalmajanduslik olukord ja koolipoolne toetus õpilasele ja tema perele (Psifidou, 2018).

Kutseõppekeskustes eriala omandamiseks kasutatav õppematerjal on koostatud eesti keelt valdavale õppijale (Õpikute ja muu õppematerjali..., 2007). Suur arv muu emakeelega õpilasi asub õppima kutseõppesse, ja neist kõigile ei ole eesti keelne õppematerjal jõukohane (Selliov, 2016). Kutseõppekeskuses töötades puutus töö autor kokku muu emakeelega õpilastega, kellel oli raskusi õpitava eriala omandamisega ebapiisava eesti keele oskuse tõttu. Kutseõppes õpingute katkestamise põhjused on mitme erineva teguri koosmõjul (Beilmann et al., 2012; Cedefop, 2016, 2017; Eurydice, 2014). Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada muu emakeelega õpilaste eesti keelsest kutseõppesest väljalangemise põhjused ning saada ettepanekuid väljalangemise ennetamiseks.

Muu emakeelega õpilane kutseõppes

Eestisse elama asudes on muu emakeelega õpilasel võimalik saada haridus põhikooli tasemel kas eesti õppekeelega koolis, vene õppekeelega koolis või eesti-vene (keelekümblus)

põhikoolis. Kui õppekeel koolis ei ole eesti keel, siis on eesti keele õppimine koolis kohustuslik alates 1. klassist. Kool peab tagama eesti keele õppe õpilastele sellisel tasemel, et põhikooli lõpetades on õpilased soovi korral võimelised jätkama õpinguid eesti õppekeelega koolides (PGS§ 21(4)). Riik on plaaninud eestikeelsele õppele ülemineku 2030. aastaks. Koostatud on täielikule eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava perioodil 2022-2030 (Riigi Teataja, 2022; Eestikeelsele õppele ... 2022). Eestis on peale põhikooli lõpetamist võimalik jätkata haridusteed üldkeskhariduses (gümnaasiumis) või jätkata eriala omandamisega erinevates kutseõppeasutustes (Eesti Vabariigi haridusseadus, 2022). 2019. aasta andmetel oli eesti õppekeelega põhikooli lõpetanute hulgas 70,5% selliseid muu emakeelega õpilasi, kes valdavad eesti keelt vähemalt B1 tasemel. Vene õppekeelega põhikooli lõpetanute hulgas valdab eesti keelt vähemalt B1 tasemel, oli 62,5% (HaridusSilm, 2023). Selliov (2016) toob enda töös välja, et vene õppekeelega põhikooli lõpetavad õpilased on üldjuhul need, kes suunduvad kõige tõenäolisemalt edasi õppima kutseõppesse.

Vaadates HaridusSilm (2023) andmeid, jätkas viimasel kolmel aastal 71% põhikooli lõpetajatest üldhariduses, 26% kutseõppes ja 3% lõpetajatest ei jätkanud õpinguid üldse. 2020. aastal võeti kutseõppesse vastu 3 489 vene emakeelega õpilast, 110 õpilase emakeel oli muu keel ja 35 õpilase puhul oli emakeel teadmata. 2021. aastal võeti vastu 3 423 vene emakeelega õppurit, 90 muu emakeelega õppurit ja 41 õppuri puhul oli emakeel teadmata (Statistikaamet, 2023).

Muu emakeelega õpilase kohanemine koolis toimub mitmel tasandil - keelelisel, sotsiaalsel ja kultuurilisel tasandil (Psifidou, 2018). Eelnevalt on oluline teada muu emakeelega õpilase puhul, missuguses keeles on ta varem õppinud. Eriti tuleb arvestada milline on õpilase kultuuriline taust (millises riigis varem õppis ja elas) ja seda, milline on õpilase poliitiline staatus ehk kas õpilane on Eestis ajutiselt, alaliselt või on tegemist rahvusvahelise kaitse (asüülitaotleja, pagulane) saajaga (Soll & Palginõmm, 2011; Hippe & Jakubowski, 2018).

Kultuuriline kohanemine võtab muu emakeelega õpilase jaoks rohkem aega. Käitumine, mis meile on harjumuslik ja meile tavapärane koolikultuur, võib tema jaoks olla täiesti uudne ja võõras. Samuti võivad muu emakeelega õpilase jaoks olla erinevad Eesti kultuuriruumis tavapärased väärtushinnangud, suhtlemisviisid, kombed ja traditsioonid. Isegi ajakäsitlus võib olla teistsugune. Kohanemiskeskused avalduvad õpilasel erinevalt, mõni muutub üliaktiivseks, segades tundi ja rikkudes korda. Samas kui teine muutub väga vaikseks ja tõmbub endasse ning ei pruugi üldse suhelda (Soll & Palginõmm, 2011). Samuti on oluline milline on õpilase sotsiaalmajanduslik olukord (Psifidou, 2018). Muu emakeelega õpilane

saab paremini hakkama keskkonnas, kus ta tunneb ennast emotsionaalselt ja füüsiliselt turvaliselt (Kaldur *et al.*, 2021).

Kutseõppeseaduses on erivajadusega õpilane isik, kellel on õpiraskused või tema õppekeele ebapiisav valdamine tingib vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, - protsessis, -koormuses või -keskkonnas (KutÕS §2). Muu emakeelega õpilased vajavad üldjuhul õppimisel lisatuge. Õpilase teadmiste (sh. keeleoskuse), õpingute katkestamise ja õpilase päritolu vahel on põhjuslik seos. Kui muu emakeelega õpilaste väljalangemine on suurem koolides, kus edasi jõudmiseks on vajalik omada rohkem akadeemilisi teadmisi (Born *et al.*, 2010).

Õpingute katkestamise põhjused Eestis ja rahvusvaheliselt

Statistikaameti (2023) andmetel langes perioodil 2018. – 2021. aastal kutseõppes põhihariduse baasil täiskoormusega õppes välja keskmiselt umbes 4 000 õpilast. Kutseõppes on koolist välja langemine viimasel kolmel aastal, on olnud 25% juures (HaridusSilm, 2023). Haridussilm (2023) andmetel katkestatakse kõige rohkem õpinguid kutsekeskhariduses I õppeaastal. 2021. aastal oli I õppeaastal kutseõppes õppijate hulgas katkestajate osakaal 19,2%, 2022. aastal – 20,6%. Väljalangejate osakaal kutsekeshariduses I aastal oli 2021.aastal 8,9% ja 2022. aastal 10,7%.

Õpingute katkestamise põhjuseid on uuritud nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt. Näiteks valmis 2012. aastal Haridus-ja Teadusministeeriumi tellimusel uuring „Õpingute katkestamise põhjused kutseõppes“. Uuringu viisid läbi Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE ja erasektoris tegutsenud eesti siseseid ja rahvusvahelisi eel-, vahe- ja järelhindamisi teostanud ettevõtte CPD OÜ (Beilmann *et al.*, 2012). Euroopa Liidu 32 riigis viis 2016. aastal Euroopa Kutseõppe Arenduskeskus (European Centre for the Development of Vocational Training – Cedefop) läbi põhjaliku uurimustöö kutseõppes õpingute katkestamise põhjustest (Cedefop, 2016).

Kutsekoolist väljalangemise põhjused võivad olla väga erinevad. Inimesest endast tulenevate põhjustena on välja toodud õpilase sugu, päritolu, füüsiline tervis ja emotsionaalne seisund, rahvus ning enesehinnang, mis mõjutavad õpinguid nii positiivselt kui negatiivselt. Valesti valitud eriala, vale ettekujutus erialast ja töö sisust võib kaasa tuua õpimotivatsiooni languse või puudumise. Õpilase enda vaimne ja füüsiline võimekus võib samuti põhjustada väljalangemise (Cedefop, 2016; Beilmann *et al.*, 2012; Reinhold & Vaher 2013). Perekonnaga seotud põhjustena on välja toodud lähedase inimese või pereliikme lahkumine ning segased

suhted perekonnas. Vanemad, kes ei väärtusta kutseõpet või seal õpetatavat eriala, mõjutab õpilase õppeedukust ja õpimotivatsiooni (Cedefop, 2016; Beilmann et al., 2012).

Perekondlikud traditsioonid, erinev kultuuriruum ja religioon, mõjutavad nii ameti kui ka õppeasutuse valikut (Cedefop, 2016; Psifidou, 2018). Kutseõppesest väljalangemise põhjus võib olla ka majanduslik, on õpilasi kes ei saa kodust majanduslikku tuge, sellisel juhul on õpilane sunnitud kooli kõrvalt tööle minema (Cedefop, 2016; Beilmann et al., 2012). Samuti võivad põhjused olla koolist tulenevad – õpilaste jaoks on oluline suuremate asulate kaugus koolist, millised on vaba aja veetmise ja sportimise võimalused. Õpilaste halvad suhted õpetajatega, õpetajate ebasobivad õpetamise meetodid ja üldine ebasobiv koolikorraldus, samuti halvad suhted klassikaaslastega ja kiusamine (Cedefop, 2016; Beilmann et al., 2012). Muude põhjustena märgiti ära perspektiivi puudumist (Beilmann et al., 2012). Uuringutes on leitud, et koolist väljalangemine toimub erinevate tegurite koosmõjul (Psidifou, 2018; Hippe & Jakubowski, 2018; Eurydice, 2014). Näiteks kui õpilasel on probleeme koolikaaslaste ja õpetajatega ning kui praktikakoha leidmine on keeruline, siis ongi õpingut katkestamine lihtne valik (Cedefop, 2016; Beilmann et al., 2012).

Kutseõppe katkestanud õpilased ise näevad haridustee katkemist erinevate tegurite koosmõjuna. Koolist tulenev põhjus võib olla näiteks õpetaja liigne tähelepanu õpilastele kes on õppimises kiiremad ja vähem edukad õpilased saavad õpetajalt vähem tähelepanu või siis ei leia õpilane endale sobivat praktikakohta. Kui õpingute jätkamiseks puudub ka isiklik perspektiiv või initsiatiiv, võibki õpilane õpingud katkestada (Tanggaard, 2013; Beilmann *et al.*, 2012; Haaristo & Kirss, 2018).

Ennetustegevused kutseõppesest väljalangemise vähendamiseks

Kutseõppesest väljalangemise vähendamiseks on oluline valitsuse poolne toetus ja pakutavad tugimeetmed (Noorani *et al.*, 2015). Kutseõppekeskustele soovitatakse tutvustada õpetatavaid erialasid, teha õpilastele erinevaid õpitubasid ning karjäärpäevi, mis annavad parema ettekujutuse erialast. Kaugõppe võimaldamist nendele õpilastele, kes seda vajavad. Samuti soovitati kutsekoolides õpetatavate õpetajate koolitamist ja toetamist ning parandada koolis tugisüsteemide (sotsiaalpedagoogi, karjäärinõustaja, koolipsühholoogi, huvijuhi) kättesaadavust õpilastele. Soovituslik on tihedam suhtlus õpilasega ning vajadusel õpilase vanematega. Suuremate rühmade või HEV õpilaste puhul on oluline õpetajate toetamiseks abiõpetajate kaasamine tundides. Õppekavade uuendamist tuleks teostada vastavalt tööturu vajadustele (Cedefop, 2016; Beilmann *et al.*, 2012).

Kutseõppeasutuste seaduses on haridusasutusel kohustus tagada õpilasele tugiteenuste kättesaadavus (KutÕS §3). Õpilaste väljalangemise ennetamiseks on riigi poolt välja töötatud meetmed. Cedefop (2017) toob välja kuidas riik toetab kutseõppeasutuses õppijat, pakkudes õppetoetust (põhi- ja eritoetust), koolilõunat ja sõidukulude hüvitamist, toimib õppe ja karjäärinõustamine. Toetust saavad ettevõtted, kes teevad kutsekoolidega koostööd.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada muu emakeelega õpilaste eesti keelsest kutseõppest väljalangemise põhjused ning saada ettepanekuid väljalangemise ennetamiseks. Töö eesmärgist tulenevalt on sõnastatud uurimisküsimused:

1. Millised on muu emakeelega õpilaste kutseõppest väljalangemise peamised põhjused nende endi hinnangul?
2. Milliseid võimalusi ja tuge vajavad muu emakeelega õpilased enda arvates väljalangemise ennetamiseks kutseõppest?

Metoodika

Arvestades uurimisprobleemi ja uurimisküsimusi ning teema tundlikkust, on sobilikuks meetodiks kvalitatiivne uurimisviis. Kvalitatiivne meetod sobib inimeste käitumismustrite uurimiseks kui uurimuse objektiks on inimlik kogemus (Laherand, 2010). Seega sobib kvalitatiivne meetod kõige paremini muu emakeelega õpilaste kutsekoolist väljalangemise põhjuste uurimiseks.

Valim

Uuringus kasutati lumepallivalimit, kus uurija leiab esimesed sobivad inimesed, kes juhatavad uurija edasi järgmiste uuritavate juurde, kes vastavad valimi kriteeriumitele (Õunapuu, 2012). Valimi esimesed osalejad leidis autor tuttavate hulgast, kellega võttis ühendust sotsiaalmeedia kaudu, kes juhatasid uurija järgmiste osalejate juurde. Nõusolekut uuringus osaleda küsiti seitsme osaleja käest, viis osalejat andis nõusoleku, kaks ei vastanud. Valim moodustus kolme tunnuse alusel: 1) uuritava emakeel ei olnud eesti keel, 2) uuritav oli lõpetanud venekeelse põhikooli 3) uuritav oli õppinud põhihariduse baasil kutseõppekeskuses, kuid katkestanud õpingud viimase kuue õppeaasta jooksul. Uuritavate vanus oli 17-25 aastat.

Eetika nõuete täitmine ja järgimine on tähtis igas uuringu etapis. Eetiliste probleemidega puutub uurija kokku terve uuringu jooksul, alates uurimisteema valikust, uuritavatelt infot küsides ja saadud vastuseid tõlgendades. Kõiki uuringus osalejaid informeeriti, et nad teavad mis toimub ja antud info on neile mõistetav. Uuritav andis suulise

nõusoleku ja kinnitas, et tema osalemine on vabatahtlik. Intervjuu käigus järgiti eetika nõudeid, eelnevalt saadeti osalejatele uurimust tutvustav teade ja küsiti nõusolekut uuringus osalemiseks (Virkus, 2010). Kuna osalejad olid kõik täisealised, ei olnud vanema nõusolek vajalik (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004). Tähtis on suhtuda lugupidavalt intervjuueeritavatesse ja lugupidavalt ka andmeid analüüsides ning tulemusi kirjeldades. Oluline on igal etapil jälgida, et uuritavad jäävad anonüümseks (Laherand, 2008). Anonüümsuse tagamiseks eemaldati transkriptsioonist osalejate nimed ja asendati koodnimetusega nagu N1, N2, M1, M2 jne (Virkus, 2010). Kus N tähistab naisterahvast ja M meesterahvast. Kõigile intervjuueeritavatel pakuti võimalust tutvuda intervjuu transkriptsiooniga. Üks osaleja soovis tutvuda transkriptsiooniga, parandusi teha ei soovinud.

Andmete kogumine

Andmekogumiseks kasutati poolstruktureeritud individuaalintervjuusid. Intervjuud algavad kava alusel, aga vastavalt olukorrale võib intervjuueerija küsimuste järjekorda muuta (Õunapuu, 2014). Laherand (2008) soovib intervjuud viia läbi nii, et uuritavad ehk osalejad saaksid jagada enda kogemusi võimalikult sundimatus õhkkonnas, seega sai uuritav ise valida kus kohas ja mis kell ta soovib intervjuus osaleda.

Intervjuu küsimuste koostamisel lähtuti töö eesmärgist ja uurimusküsimustest. Intervjuu sissejuhatavad küsimused olid üldised küsimused intervjuueeritava emakeele ja kutsekooli õppima asumise kohta. Esimene osa küsimustest olid seotud kutseõppest väljalangemise põhjustega. Teine osa küsimustest puudutas kutseõppest väljalangemisel eesti keele kui riigi keele oskus. Kolmas osa küsimustest puudutasid muu emakeelega õpilaste väljalangemise ennetamist intervjuueeritava silmade läbi.

Et suurendada uurimuse usaldusväärsust viidi läbi pilootintervjuu. Prooviintervjuul osaleja vastas valimi moodustamise kriteeriumitele. Tema emakeel oli vene keel, ta oli lõpetanud vene õppekeelega põhikooli ja oli õppinud põhihariduse baasil kutseõppekeskuses, kuid katkestanud õpingud viimase kuue aasta jooksul. Pilootintervjuu oli vajalik, et olla kindel kas, küsimused on uuringus osalejatele üheselt mõistetavad ning arusaadavad, sest tegemist on osalejatega, kelle emakeel on vene keel. Samuti sooviti saada teada, kas esitatud küsimuste abil saab vastused uurimisküsimustele. Pilootintervjuu tegemisel sai harjutada intervjuu läbiviimist ja sujuvust ning sai teada kui kaua intervjuu tegemine võib aega võtta. Prooviintervjuu kestis 1 tund ja 21 minutit. Peale prooviintervjuud küsimusi ei muudetud, aga eemaldati küsimus: „Kuidas mõjutus erialakeele tundmine/mittetundmine eesti keeles

õppimist?“. Intervjuu kava on Lisa 1. Prooviintervjuu tulemused kajastuvad uurimistulemustes.~

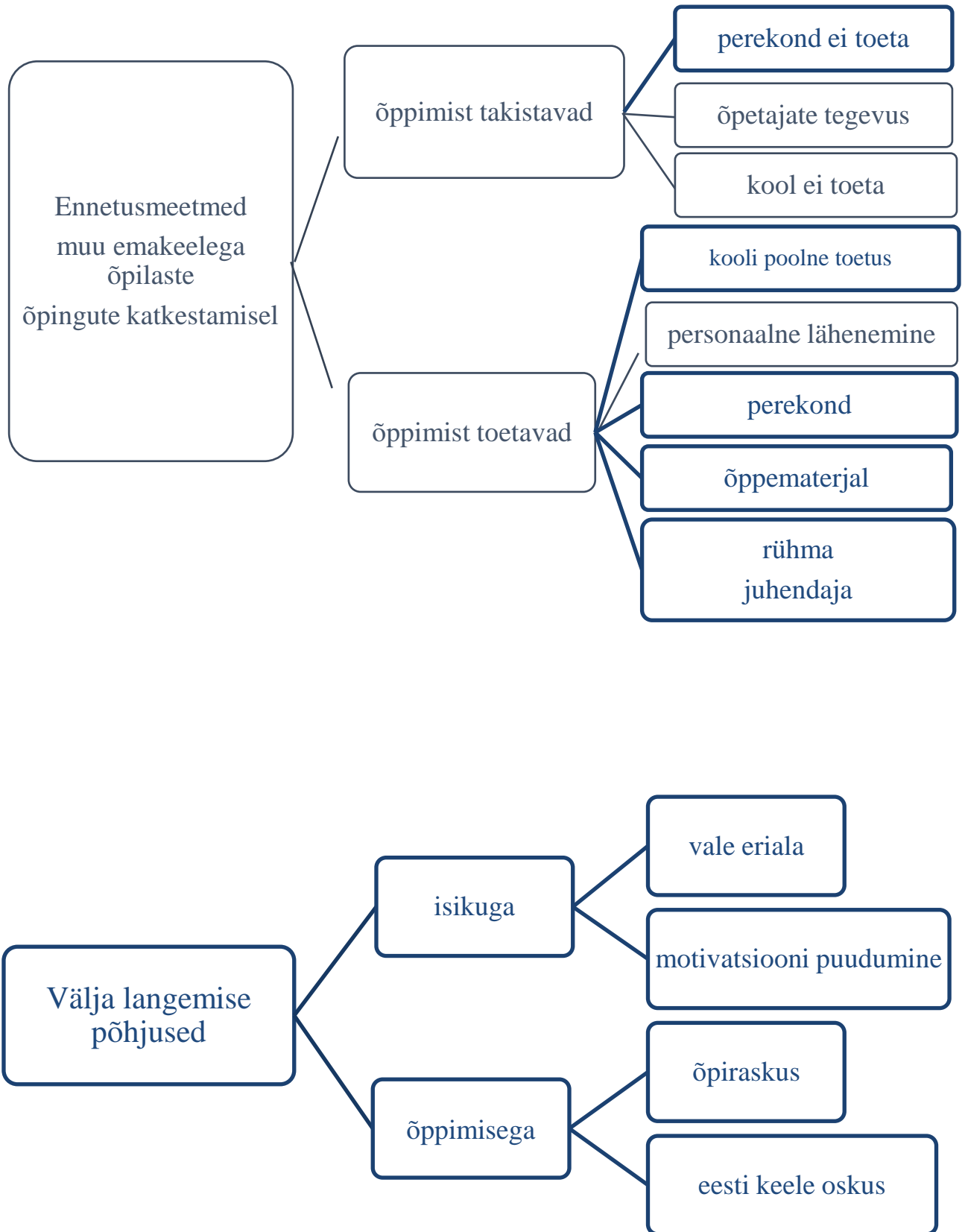
Andmeid koguti 2023. aasta märtsikuus. Intervjuud viidi läbi nelja osalejaga, kõik intervjuud viidi läbi õhtusel ajal videokõnena. Intervjuu alguses tutvustati intervjuueeritavatele töö autorit, bakalaureusetöö eesmärki ning selgitati eetika nõudeid, mida autor järgib uuringu igas etapis (Laherand, 2008). Igalt osalejalt küsiti luba intervjuu salvestamiseks. Kõige pikem intervjuu kestis 1 tund ja 21 minutit ning kõige lühem 19 minutit.

Andmete analüüs

Antud uurimistöös oli andmete analüüsimeetodiks kvalitatiivne induktiivne sisuanalüüs. Kvalitatiivses sisuanalüüsis on kesksel kohal keel, kui kommunikatsioonivahend, teksti sisu ja ka kontekstiline tähendus. Andmed võivad pärineda intervjuudest (Laherand, 2008). Andmete analüüs toimus intervjuude põhjal ning koodid tuletati intervjuudes saadud andmetest (Kolnes, 2020).

Salvestatud intervjuud muudeti kirjalikuks tekstiks ehk transkribeeriti käsitsi kasutades *Wordi* programmi, vormistatuna Time New Roman 12 suuruses, reavahega 1,5 ja tehti keelelised parandused, kui see oli vajalik. Transkribeerimisele kulus aega keskmiselt 5 tundi, mille käigus asendati isiklikud ja tundlikud andmed pseudonüümidega, et tagada intervjuus osalejate anonüümsus. Kõik intervjuud printiti välja paberkandjal. Paberkandjal oli materjali kokku 25 lehekülge. Kõige lühem transkriptsioon on 4 lehekülge ja kõige pikem 6 lehekülge. Keskmiselt oli intervjuu transkriptsiooni pikkus 5 lehekülge.

Saadud andmeid loeti korduvalt üle, et tekiks selgem ülevaade uurimuse käigus saadud andmetest. Andmete kodeerimiseks kasutati andmetöötluskeskkonda QCMap (*Qualitative Content Analysis*). Transkriptsoonide *Wordi* failid laaditi korraga üles andmetöötlusprogrammi QCMap. Kooderiti uurimusküsimuste kaupa. Alustati tähenduslike üksuste märgistamisega ja lisati koodid. Kodeerimise tulemusel moodustus 24 koodi, 11 alakategoriat ja 4 peakategoriat. Korduskodeerimine viidi läbi kuu ajase vahega, töö usaldusvääruse tõstmiseks. Korduskodeerimisel kasutati QCMap programmi, New Intra-Coder-Agreement versiooni, kasutati main category system valikut. Korduskodeerimise (Lisa 2) käigus uusi koode ei tekkinud, säilitati algselt tekkinud koodid.

Joonis 1. Pea- ja alamkategoriate jagunemine

Tulemused

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada muu emakeelega õpilaste eesti keelsest kutseõppest väljalangemise põhjused ning saada ettepanekuid väljalangemise ennetamiseks. Saadud tulemused esitatakse uurimisküsimuste kaupa. Tulemuste ilmetamiseks on kasutatud tsitaate, mis on toodud kaldkirjas. Kasutatud tsitaate on vajadusel keeleliselt parandatud, kuid intervjueeritavate edasi antav mõte on säilitatud. Anonüümsuse tagamiseks on õpilaste nimed asendatud pseudonüümidega: N1, N2, N3, M1, M2.

Muu emakeelega õpilaste kutseõppes õpingute väljalangemise põhjused

Esimese uurimisküsimuse „Millised on muu emakeelega õpilaste kutseõppes väljalangemise peamised põhjused nende endi hinnangul?“ andmeanalüüsi käigus ilmnis, et muu emakeelega õpilaste kutseõppes väljalangemise põhjused on seotud isiku ja õppimisega.

Isikuga seotud põhjuste üheks põhjuseks oli vale eriala valik. Uuringus osalenud õpilased olid põhikoolis läbinud karjääriõppe, et saada aimu, millised erialad õpilasele sobivad. Kutsekoolid korraldavad karjääripäevi, et õpilased saaksid rohkem teadmisi õpetatavate erialade kohta. Uurimuses osalenute hulgas oli õpilane, kes oli tutvunud õpitava erialaga, aga kellele õppima asudes, õpitav eriala ei vastanud ootustele.

Mulle ei meeldinud minu eriala lõpuks. Ma kujutasin seda teistmoodi ette. (N3)

Teiseks isikuga seotud põhjuseks oli motivatsiooni puudumine. Uurimuses osalenud õpilased asusid õppima kutseõppekeskuses, mis asus elukohale kõige lähemal. Suheldi olemasolevate sõpradega, kellest mõned õppisid samas kutsekoolis või alustasid õpinguid koos nendega. Sõprade seas oli ka neid, kes töötasid või ei õppinud. Intervjuudest ilmnis, uuringus osalenud muu emakeelega õpilaste väljalangemise põhjus oli õppimiseks motivatsiooni puudumine ja ajaveetmine koos sõpradega väljaspool kooli. Sõprade hoiakud ja suhtumine hariduse omandamisse, mängivad olulist rolli noore inimese elus.

Ei viitsinud enam käia kohal. Olin sõpradega. (M2)

Uurimuses osalenud muu emakeelega õpilaste hulgas oli neid, kelle tutvusringkonnas oli palju eestlasi ja kes igapäevaselt suhtlesid pidevalt eesti keeles. Ise hindasid, eesti keelt tihti rääkivad osalejad, enda eesti keele oskust heaks ja leidsid, et õppimine eesti keeles oli neile jõukohane. Õpingute katkestamise põhjus oli laiskus ja viitsimatus õppida.

Kui ma nüüd mõtlen, siis mul tegelikult ei olnudki raskusi, ma olin lihtsalt laisk, muud ei midagi... (M1)

Õppimisega seotud raskustest ilmnnes, et muu emakeelega õpilastel olid õpiraskused ja raskused õppimisel eesti keelsel õppekaval, samas ei esinenud keele probleemi kõigil uuringus osalejatel. Uuringus osalenud muu emakeelega õpilaste emakeel ja kodune keel oli vene keel. Ühe uuritava kodune keel oli vene ja eesti keel. Uurimuses osalenute hulgas oli ka neid muu emakeelega õpilasi, kelle eesti keele oskus oli väga vähene. Kes kooli õppima asudes oskasid öelda eesti keeles vaid paar lauset enda kohta ja kes sisuliselt ei saanud eesti keelest aru.

Oskasin öelda enda nime, kus ma elan ja võib olla endast paar lauset. (N1)

Osalejad leidsid, et eesti keele ebapiisav valdamine põhjustas õpimotivatsiooni langust, hinnete järelevastamine või saadud hinnete parandamine lükkus edasi, õpilane ei tegelenud õpivõlgnevustega. Õpetajad märkasid muu emakeelega õpilasi ja olid neile toeks. Õpilaste sõnul pakuti õpetajate poolt mitmeid võimalusi hinnete parandamiseks, näiteks andsid mõned õpetajad võimalusel vene keelset õppematerjali, kes õpetajatest oskas, seletas vene keeles teema lahti. Kooli poolt pakuti lisa eesti keele õpet, mis aga tähendas õpilasele lisa koormust õppimisel. Intervjuudest ilmnnes, et õpivõlgnevustega mitte tegelemine, kuigi pakuti mitmeid võimalusi, oli üheks väljalangemise põhjuseks.

Prooviti lahendusi leida, õpetajad andsid rohkem aega tööde vastamiseks. Alguses ma ikka vastasin ka, aga pärast ei viitsinud.... (N3)

Kokkuvõtva vastusena esimesele uurimisküsimusele võib öelda, et muu emakeelega õpilaste kutseõppest väljalangemise põhjustena nimetati vale eriala valikut, õpimotivatsiooni puudumist ja raskuseid õppimisel, millele aitas kaasa, ühel juhul, eesti keele ebapiisav valdamine.

Muu emakeelega õpilaste ettepanekud kutseõppest väljalangemise ennetamiseks

Teise uurimisküsimuse „Milliseid võimalusi ja tuge vajavad muu emakeelega õpilased enda arvates väljalangemise ennetamiseks kutseõppest?“ andmeanalüüsi käigus ilmnnes, et

ettepanekuid kutseõppest väljalangemise ennetamiseks ei saadud. Andmeanalüüsi käigus tekkis kaks kategooriat: õppimist toetavad tegevused ja õppimist takistavad tegevused.

Õppimist toetavad tegevused

Uuringus osalenud muu emakeelega õpilased leidsid, et õppimist toetavad tegevused on: õpetaja individuaalne lähenemine õpilasele, rühmajuhendaja aktiivne tegevus, kooli poolne toetus ja kaasaegse õppematerjali kasutamine. Intervjuudest ilmnas, et enamus õpetajaid arvestavad õpilase individuaalsusega ja toetavad õpilast õppimisprotsessil. Õpetaja toetav hoiak, õpetatava teema lahti seletamine (vene keeles), lisaaja võimaldamine tööde esitamiseks, hinnete parandamiseks antud lisa aeg on õppimist soodustavad tegurid uuringus osalenud muu emakeelega õpilaste arvates.

.... Aga just need õpetajad, kes tulid vastu ja näiteks tunni lõpus läksid ja küsisid, et õpetaja, kas te saaksite natuke kergemaks seletad. Mõned õpetajad oskasid vene keelt, seletasid vene keeles, see oli suur pluss. Esimesel kursusel oli see (vene keelne seletamine) mulle väga suureks abiks. (N1)

Õpetaja aitas palju, püüdis, rääkis meiega, tõlkis vene keelde ja andsid aega juurde, et töid vastata. (N3)

Mitmel korral mainiti intervjuudes, et õpetajate poolt pakuti mitmeid võimalusi hinnete parandamise. Osalejad leidsid, et see on õppimist soodustav tegur. Õppimisele aitas kaasa kaasaegse õppematerjali kasutamine, rohke, piltidega illustreeritud õppematerjal, õppetöö interneti keskkonnas ja praktika sooritamine kooliõppekõõgis.

... esimene pool aastat oli raske, õpetajad tulid vastu ja seletasid kui aru ei saanud. Ütleme nii, et meil oli väga hea kokaraamat, ja seal oli hästi hästi palju pilte, mille järgi ma sain aru mida minust tahetakse. Aga edaspidi, kui keelt rohkem oskasin, oli lihtsam.(N1)

Kõik uuringus osalenud muu emakeelega õpilased pidasid oluliseks rühmajuhendaja tegevust. Osalejate sõnul oli rühmajuhendaja see, kes aktiivselt suhtles õpilastega, seda nii koolipäeva sees, kui ka õhtusel ajal ja kelle poole said õpilased alati pöörduda. Mõni osaleja hindas rühmajuhendaja tegevust väga kõrgelt, ka aastaid hiljem, mäletas osaleja rühmajuhendajat nimepidi ja meenutas hea sõnaga.

Suure vastutuse võttis rühmajuhendaja, tema ikkagi motiveeris, et õpilased lõpetaksid. Kirjutas ja helistas, püüdis aidata. (M1)

Kooli poolse toetusena märgiti ära stipendiumi saamine. Peres, kus last kasvatab ainult üks vanem on stipendiumi saamise võimalus suureks abiks ja motivatsiooniks. Uurimuses osalejate hulgas oli õpilane, kes leidis, et stipendium on suureks abiks õppijale ja motiveerib õppima.

Kool aitas, toetas, stipendiumi sain. (M1)

Kõik uuringus osalenud muu emakeelega õpilased ütlesid, et kooli poolt pakuti tuge ja prooviti leida võimalusi, et ennetada õpingute katkestamist. Uuringus osalejate hulgas oli neid, kellele pakuti õpiraskuste tekkimisel kooli poolt tugiteenuseid (sotsiaalpedagoogi teenus, psühholoogi teenus, eesti keele lisaõpe). Võimaldati eesti keele lisaõpet, aga õpilane ise, mingi aja möödudes loobus võimaldatud teenuse kasutamisest.

Pakuti küll ja ma käisin seal aga noh, lõpus enam ei käinud. ... (N3)

Pakuti eesti keele õppimise võimalust, sai töid järele vastata ja hiljem esitada. (M2)

Uuringus osalejad leidsid, et oluline on pakkuda muu emakeelega õpilastele tugiteenuseid: eesti keele lisaõpet, sotsiaalpedagoogi ja psühholoogi teenust. Tugiteenuste kättesaadavus loob turvatunde, õpilasel tekib tunne, et ta on oluline.

Teadmine, et sul on toetus, teeks kergemaks, toetaks ikka veidi. (M2)

Kui praegu olukorda vaadata, siis võiks ikka eesti keele õpiabi olla. Kui vene õpilased tulevad, võiks see olla. Võiks olla sotsiaalpedagoog ja psühholoog. Abi võiks olla igapäevane. (N2)

Hinnete parandamine ja tegemata tööd järele vastamine on oluline tegur väljalangemisel. Kõik uuringus osalenud õpilaseid ütlesid, et õpetajad võimaldasid lisaäga tööde esitamiseks. Üks uuringus osaleja leidis, et on oluline kui saad ise valida aega, millal soovid hindeid järelevastama minna.

Kui oleks saanud ise järelevastamise päeva valida, millal minna. Muidu ju õpetaja andis. Siis oleks saanud ka hindeid parandada. Ma arvan. (M2)

Õppimist takistavad tegurid

Uurimuses osalenud muu emakeelega õpilaste hinnangul on õppimist takistavad tegurid: õpilase perekonna poolt huvi puudumine, õpetaja ei lähene õpilasele individuaalselt ja kooli poolse toe puudumine.

Muu emakeelega õpilaste jaoks on perekonna suhtumine õpingutesse ja perekonna toetus olulisel kohal. Uuringus osalenud õpilaste suhted vanematega olid pigem positiivsed ja ilmnes, et vanemad usaldasid enda lapsi. Oluliseks peeti vanemate huvi õpingute vastu. Mitme osaleja sõnul ei olnud vanemad teadlikud õpilase õppevõlgnevustest. Õpilaste ootus on, et vanemad tunneksid rohkem huvi, kuidas õpilasel koolis päriselt läheb ja kontrollida õpilase hindeid ja puudumisi.

No, nad ikka oleksid võinud natuke rohkem uurida ...tegelikult ma varjasin väga palju. Mina, kui ema praegu, ma hakkas kogu aeg vaatama ja uurima, mis hinded on mu lapsel. Seda, mis mina kunagi ütlesin, et mul on kõik hästi koolis, seda ei tasu alati uskuda. Kui ema oleks teadnud, et mul on kõik nii halvasti, siis ta oleks käitunud teist moodi. (N2)

Uurimuses osalete hulgas oli õpilane, kes tõi õppimist takistava tegurina välja õpetaja, kes ei lähenenud õpilasele individuaalselt, koostöö sellise õpetajaga oli õpilase jaoks keeruline. Õpilaste ootus on, et õpetaja arvestab õpilase individuaalsusega ja on paindlik hinnete vastamise tähtsuse määramisel. Uuringus osaleja sõnul oli jäiga suhtumisega õpetajaid üks.

...ainult üks õpetaja oli selline, et ta ei tahtnud eriti vastu tulla ... (N1)

Tugiteenuste olemasolu ja kättesaadavus koolis on uuringus osalenud muu emakeelega õpilaste hinnangul olulised. Tugiteenuste olemasolu koolis tagab turvalisema tunde õpilasele ja vajaduse ilmnemisel tugiteenuse kättesaadavus aitab kaasa väljalangemise ennetamisele. Uurimuses osalejate hulgas oli neid, kellele tugiteenuseid ei pakutud või nad ei mäleta, et oleks pakutud. Mõned uuringus osalejad katkestasid õpingud kuus aasta tagasi ja nad ei mäleta milliseid tugiteenuseid pakuti.

... ma ei mäleta, et mingid psühholoogid või mingid eripedagoogid oleks olnud, mina ei teadnud. Minule ei pakutud. (N1)

Kokkuvõtva vastusena teisele uurimisküsimusele võib öelda, et muu emakeelega õpilaste hinnangul on õppimist toetavad tegurid koolipoolne tugi, rühmajuhendaja toetus, õpetaja individuaalne lähenemine õpilasel ja tugiteenuste kättesaadavus. Õppimist takistavate teguritena toodi välja perekonna vähene huvi õpilase käekäigu kohta, õpetaja jäik suhtumine ja tugiteenuste vähene kättesaadavus koolis.

Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada muu emakeelega õpilaste eesti keelsest kutseõppest väljalangemise põhjused ning saada ettepanekuid väljalangemise ennetamiseks. Järgnevalt arutletakse saadud uurimistulemuste üle ja antakse ülevaade töö kitsaskohtadest ning tuuakse välja bakalaureusetöö praktiline väärtus.

Käesoleva bakalaureusetöö esimese uurimisküsimuse „Millised on muu emakeelega õpilaste kutseõppest väljalangemise peamised põhjused nende endi hinnangul?“ intervjuu tulemustest selgus, et muu emakeelega õpilaste kutseõppes õpingute katkestamise põhjused on seotud inimese enda ja õppimisega. Inimesest endast ehk isikuga seotud põhjuste alla liigitati motivatsiooni puudumine, vale eriala valik, sellest tingituna viitsimatus õppida ning koolis kohal käia. Õppimisega seotud põhjused olid õpiraskused ja eesti keele ebapiisav valdamine, mis tingis õpiraskuse, tekkisid õpivõlgnevused ja tekkinud õpivõlgnevustega ei tegeletud. Kõik uuringus osalenud muu emakeelega õpilased olid rahul kooli valikuga. Kooli valikul oli määravaks kaugus kodust. Sooviti õppida kodu lähedal, et saaks elada kodus ja olla koos perega. Eriala valik oli samuti tehtud teadlikult ning enamus uuringus osalejatest olid rahul enda valitud erialaga. Need osalejad, kes ei olnud hiljem valitud erialaga rahul, ka nemad tegid enda otsuse teadlikult, olid eelnevalt tutvunud õpitava erialaga. Valesti valitud eriala, mis ei vastanud ootustele, põhjustas õpimotivatsiooni languse, mille tulemusel õpilane hakkas tundidest puuduma, tekkisid õppevõlgnevused (Reinhold & Vaher, 2012). Perspektiivi puudumine ja tekkinud õppevõlgnevustega mitte tegelemine viis lõpuks õpingute katkestamiseni (Tanggaard, 2013, Beilmann *et al.*, 2012; Haaristo & Kirss, 2018). Oluline on märkida, et ainult valesti valitud eriala ei põhjusta kutseõppest välja langemist, vaid et väljalangemine on mitme erineva teguri koosmõjul (Hippe, Jakubowski 2018; Beilmann *et al.*, 2019; Cedefop, 2016; Eurydice, 2014). Motivatsioon õppida ja koolis käia väheneb ka

noortel, kes tutvuvad uute inimestega, õppimise asemel valitakse ajaveetmine koos sõpradega, tekivad õppevõlgnevused. Õppevõlgnevuste kuhjumisel ongi tunne lootusetu ja lihtsam on alla anda (Beilmann et al., 2019; Cedefop, 2016). Teine kutseõppest välja langemise põhjus oli seotud õppimisel tekkinud raskuste ja eesti keele ebapiisava oskusega. Kõik uuringus õpilased olid teadlikud, et lähevad õppima eestikeelsele õppekavale. Osadele uuringus osalenud muu emakeelega õpilastele õpe eesti keelsel õppekaval jõukohane, kuna nende eesti keele oskus oli piisav. Need, muu emakeelega õpilased, kelle eesti keele oskus oli halb, lootsid saada eesti keele kutsekoolis õppides selgeks ja lõpetada kooli Varasemalt on uuritud muu emakeelega õpilasi Eesti koolisüsteemis (Soll, 2011) ja ilmes, et eesti keelest erineva emakeelega õpilased vajavad reeglina kooli poolt lisatuge. Eesti keele lisaõpet võimaldati kooli poolt, neile uuringus osalejatele, kes seda vajasisid. Üks osaleja, ei mäletanud, et talle oleks pakutud keeleliselt lisatuge. Kuna uuringus osaleja langes kutseõppest välja aastaid tagasi, siis ta ei pruugi ta täpselt mäleta, kas kooli poolt pakuti keelelist lisatuge või ei pakutud. Õpilasele tähendas lisatõe saamine peal tunde kauem koolis viibimist, samal ajal kui teised kursusekaaslased said olla koos sõpradega, siis tema oli veel koolis tunnis. Õpilane küll mõistab, et vajab keelelist lisatuge, aga teistest rohkem õppimine ei lisa õpimotivatsiooni. . Kutseõppest väljalangemise põhjus, antud uuringus osalenud muu emakeelega õpilaste puhul, olid õpiraskused ja õppevõlgnevustega mitte tegelemine.

Teise uurimisküsimusega „Milliseid võimalusi ja tuge vajavad muu emakeelega õpilased enda arvates väljalangemise ennetamiseks kutseõppest?“ sooviti saada teada, milliseid võimalusi ja tuge vajavad muu emakeelega õpilased enda hinnangul et õpingute katkestamist ennetada. Konkreetseid ettepanekuid muu emakeelega õpilaste intervjuude tulemustest ei saanud. Küll aga sai teada, millised on muu emakeelega õpilaste arvates õppimist toetavad tegevused ja millised tegevused ei toeta õppimist. Intervjuudest ilmnas, et õppimist toetavad tegevused on õpetaja individuaalne lähenemine õpilasele ja lisaaja võimaldamine hinnete vastamiseks, mis aitavad kaasa õppimisele. Oluliseks peeti juhendaja pidevat suhtlemist õpilastega. Koolipoolse toetusena märgiti ära tugiteenuste pakkumine, kaasaegse õppematerjali kasutamine tundides. Psifidou (2018) toob välja ühepõhjusena majandusliku ebavõrduse, üks osaleja sai koolis õppides stipendiumi, mida pidas oluliseks plussiks. Õpilase majanduslik olukord võib olla üks põhjustest, miks katkestatakse õpingud ja asutakse tööle.

Cedefop (2016) toob samamoodi enda uuringus välja õpilaskeskse lähenemise olulisuse. Oluline on võimaldada õpilasele nõustamist, või määrata juhendaja. Nii nagu Cedefop (2016) soovitab, on rühmajuhataja see, kes toetab õpilast kogu õppimise vältel.

Enamus õpetajaid arvestab õpilase individuaalsusega, nagu on soovitanud varasemates uuringutes (Espenberg et al., 2012).

Õppimist takistavate teguritena nimetati perekonna vähest huvi õpilase käekäigu kohta, koolipoolse toe puudumist ja õpetaja jäika suhtumist. Antud uuringus olid õpilaste suhted vanematega pigem head, aga õpilased tundsid, et vanemad oleksid võinud rohkem tunda huvi nende käekäigu vastu koolis. See ühtib Cedefop'i (2012) uuringuga, kus tuuakse esile vanemate huvipuudus, kes ei väärtusta kutseõpet või õpitavat eriala.

Koolipoolse toe puudumise üle otseselt ei kurdetud, küll aga nenditi, et tuge pakuti ehk veidi hilja. Õpilased võiksid saada õpiabi ja teisi koolis saadavaid tugiteenuseid kohe, kui selleks ilmneb vajadus. Sama mõtet väidavad mitmed teoreetikud, et kutseõppest väljalangemise ennetamiseks on oluline tugiteenuste kättesaadavus vastavalt vajadusele (Noorani, Balcon, Borodankova, 2015).

Kolmanda õppimist takistava tegurina nimetati õpetajad, kes ei lähene õpilasele individuaalselt. Intervjuudest ilmnest, et õpetajad, kes ei nõustu määratud tähtaegasid pikendama ja ei ole valmis õpilasele individuaalselt lähenema, ei toeta õppimist. Cedefop (2012) toob ära, et halvad suhted õpetajaga võib olla põhjus õpingute katkestamiseks. Sellisel juhul oleks tegemist koolist tuleneva põhjusega.

Käesolevast uuringust selgus, et muu emakeelega õpilaste õpingute katkestamise põhjus oli huvipuudus, mis omakorda oli põhjustatud erinevate tegurite koosmõjust nagu vale eriala valik, vähene keeleoskus, õpiraskused ja õpimotivatsiooni puudumine. Uuritavate puhul oli näha, et keeleoskus oli küll halb, kuid nad ise ei seostanud seda otseselt katkestamisega. Neid ei huvitanud õppimine üldiselt ega eriala, mille olid valinud ning koolist väljaspool oli teisi tegureid, mis tähelepanu kõrvale juhtisid, nagu armumine.

Kuna rahvusvahelised uuringud toovad välja ühe peamise katkestamise põhjusena isiklikud põhjused, siis antud uurimustöös tulidki välja samad põhjused. Võrreldes eelmainitud uuringutega (Cedefop, 2016; Espenberg et al., 2012; Eurydice, 2014) oli erinevus selles, et lõputöö autori poolt läbi viidud uuringust selgus, et peamine katkestamise põhjus on inimesest endast tulenev põhjus. Perekonnast, majanduslik ja koolist tulenev põhjus või muu põhjus, ei olnud uuringus osalenud õpilaste puhul õpingute katkestamise põhjus. Kõik välja toodud katkestamise põhjused olid rohkem või vähem seotud inimese enda motivatsiooniga, selle puudumisega või tema elus toimunud sündmustega. Uurimuses osalenud õpilaste vastustest tuli välja, et olulisel kohal noore inimese jaoks on suhted ja sõbrad. Palju aega veedeti koos ja sõprade mõjul tehti otsuseid. Asuti õppima kooli, kus sõbrad juba õppisid. Uuringust ei ilmnenu, mida arvasid sõbrad õpingute katkestamisest. Vene keelse õpilase

jaoks on perekond ja vanemate arvamus oluline. Uuringus osalenud õpilaste vanemad tundisid huvi õpilase koolis käimise ja hinnete vastu, aga usaldasid liigselt enda last. Osalejad tunnistasid, et ei rääkinud kodus mitterahuldavatest hinnetest ja kui vanemad küsisid, ütlesid, et koolis on kõik hästi.

Ennetusmeetmete osas uurimus eesmärki ei saavutanud, kuna uudseid ettepanekuid või soovitusi uuringus osalejad ei andnud. Võimalik, et eesmärk oleks olnud võimalik saavutada, kui uurimisküsimused oleksid olnud täpsemini sihitud või paremini sõnastatud. Samas on ka võimalik, et ka täpsemalt koostatud küsimuste puhul, oleks konkreetseid soovitusi antud vähesel määral või üldse mitte.

Uurimuse piiranguks on asjaolu, et uuringus osales viis vastajat. Osalejatest kaks ei rääkinud eesti keelt vabalt, seega oli vaja mõned küsimused vene keeles üle küsida. Samuti vastasid mõned osalejad küsimustele väga lühidalt. Arvestama peab ka asjaolu, et mõned uuringus osalejad katkestasid õpingud viis või kuus aastat tagasi ja nad ei pruugi kõike toimunut enam mäletada. Antud töö tulemus ei kajasta kõigi muu emakeelega õpilaste arvamusi. Uuringut võiks laiendada ja uurida muu emakeelega õpilaste kutseõppes katkestamise põhjuseid ja ennetusmeetmeid. Teiseks piiranguks võib lugeda uurija esmast kogemust intervjuude läbi viimisel ja andmete analüüsimisel.

Muu emakeelega õpilased ei katkesta õpinguid kutseõppes eesti keele ebapiisava valdamise tõttu, vaid õpingute katkestamise põhjus on inimesest lähtuv isiklik põhjus. Kokkuvõtteks, antud uurimistöö kõige olulisemaks tulemuseks osutus asjaolu, et konkreetse eriala omandamine on olulisel määral seotud õppuri enda motivatsiooni ja huviga. Uurimustöö tulemustest võib olla kasu kutsekoolidele, kus õpivad muu emakeelega õpilased.

Tänuõnad

Soovin tänada enda juhendajat Esta Sikkalit, kelle soovitude toel bakalaureusetöö valmis.

Tänan kõiki uuringus osalenud õpilasi nende mälestuste ja arvamuste eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö koostanud ise ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Maarika Tikk

/allkirjastatud digitaalselt/

21.05.2023

Kasutatud kirjandus

- Beilmann, M., Espenberg, K., Rahnu, M., Reincke, E., & Themás, E. (2012). *Õpingute katkestamise põhjused kutseõppes*. shorturl.at/iklLU
- Born, M., Meeuwisse, M., & Severiens, E. S., (2010). *Studies in Higher Education Vol. 35, No. 1, February 2010, 93–111. Reasons for withdrawal from higher vocational education. A comparison of ethnic minority and majority non-completers*.
<https://rb.gy/gw2ep>
- Cedefop (2016a). *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage. Volume I: investigating causes and extent*. Luxembourg: Publications Office.
Cedefop research paper; No 57. <http://dx.doi.org/10.2801/893397>
- Cedefop (2016b). *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage. Volume II: evaluating policy impact*. Luxembourg: Publications Office.
Cedefop research paper. shorturl.at/wT147
- Cedefop (2017). *Eesti kutseharidus: lihiülevaade*. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus. <http://dx.doi.org/10.2801/63570>
- Eesti Vabariigi haridusseadus (2022). *Riigi Teataja I, 15.03.2022,4*. shorturl.at/kqx2
- Eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava 2022-2030 seletuskiri* (2022).
<https://tinyurl.com/2265f4sz>
- Eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava ja eelarve 2022–2030* (2022).
<https://tinyurl.com/2p9rwhxh>
- European Commission/EACEA/Eurydice/Cedefop, (2014). *Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe: Strategies, Policies and Measures. Eurydice and Cedefop Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
<https://cutt.ly/nwqrT8UI>
- Haaristo, H.-S., & Kirss, L. (2018). *Eesti kutseõppeasutuste tugisüsteemide analüüs: olukorra kaardistus, võimalused ja väljakutsed tugisüsteemi rakendamisel katkestamise ennetusmeetmena*. shorturl.at/avBQ3
- Haridus- ja Teadusministeerium (2016). *Haridus- ja Teadusministeeriumi aasta-analüüs 2016. Kokkuvõte*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. shorturl.at/qNS37
- HaridusSilm (2023). shorturl.at/nKTUX
- HaridusSilm (2023). <https://cutt.ly/jwqra5E9>
- HaridusSilm (2023). shorturl.at/wCN58

- Hippe, R., & Jakubowski, M. (2018). *Immigrant background and expected early school leaving in Europe: evidence from PISA*. <https://rb.gy/belfd>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta. Tõlk. I. Kraav, T. Kuurme, U. Kala, M.-L. Laherand, V. Maansoo & J. Orn*. Tallinn: Kirjastus Medicina
- Kaldur, K., Pertsjonok, N., Mäe, K., Adamson, A.K., Khrapunenko, M., Jurkov, K., & Kivistik, K. (2021). *Uussisserandajast-lapse-kohanemine-Eesti-uldhariduskoolis olukord-tugisüsteem-ja-valmisolekmitmekultuuriliseks õpikeskkonnaks*. <https://t.ly/zDv6>
- Kallip, K. & Heidmets, M. (2017). Varakult haridussüsteemist lahkumine: trendid, mõjurid ja meetmed Eestis. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri, nr 5(2), 2017, 155–182*. <https://doi.org/10.12697/eha.2017.5.2.07>
- Kolnes, M. (2020). *Sissjuhatus R-i ja RStudiose*. M. Beilmann, A. Roots ja K. Rootalu (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/viitamine>
- Kutseõppeasutuse seadus (2019). *Riigi Teataja I 2014, 5, 15, 4*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052014004>
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk
- Noorani, S., Balcon, M.-P., Borodankova, O., & Czort, S. (2015). *Eurydice Brief - Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe*. <https://cutt.ly/35CX9BR>
- Psidifou, I. (2018). *VET supporting the qualification of migrants*. <https://urlis.net/t9tsjzxy>
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010). *Riigi Teataja I, 31.12.2015, 15*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015015>
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seadus (eestikeelsele õppele üleminek) (2022). *Riigi Teataja I, 28. 12. 2022, 8*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122022008>
- Reinhold, M., & Vaher, K. (2013). *Kutsehariduse valdkonna statistika põhinäitajad 2012/13. õppeaastal*. <https://tinyurl.com/bt4duhm4>
- Selliöv, R. (2016). *Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate eesti keele oskus*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. https://t.ly/1GG_
- Soll, M., & Palginõmm, M-L, (2011). *Õppekeelest erineva emakeelega õpilane koolis*. <https://rb.gy/ab5cs>
- Statistikaamet (2023). <https://rb.gy/w3p3j>
- Statistikaamet (2023). <https://t.ly/4m8F>
- Statistikaamet (2023). <https://rb.gy/0c1bz>

- Tanggaard, L. (2013). *An Exploration of students' own explanations about dropout in vocational education in a Danish context. Journal of Vocational Education & Training, Volume 65, 2013-issue 3.* <https://rb.gy/gw2ep>
- Virkus, S. (2010). *Infokäitumise, info hankimise ja otsingu ning infopädevuse uurimise meetodid.* Tallinna Ülikool. <https://tinyurl.com/m526fm7n>
- Õpikute ja muu õppematerjali kutse- või eriala riiklikule õppekavale vastavuse kinnitamise tingimused ja kord ning nõuded õpikule ja muule õppematerjalile (2007). *Riigi Teataja 2007, 31, 553.* <https://www.riigiteataja.ee/akt/12816742>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes.* Tartu Ülikool. <https://tinyurl.com/38acs3n7>

Lisa 1. Intervjuu kava

Tere

Olen Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi kutseõpetaja eriala üliõpilane. Palun teil osaleda minu bakalaureusetöös, mille eesmärk on välja selgitada muu emakeelega õpilaste eesti keelsest kutseõppest väljalangemise põhjused ning saada ettepanekuid väljalangemise ennetamiseks. Intervjuu kestvus on orienteeruvalt 30-minutit. Konfidentsiaalsuse tagamiseks osalejate nime, vanust ja kooli ei kajastata töös. Teie andmeid ei seostata teie isikuga, uurimuses osalemine on vabatahtlik. Tehtud intervjuud salvestatakse ja transkribeeritakse, saadud andmeid kasutatakse ainult bakalaureusetöö kirjutamise eesmärgil. Intervjuu salvestused kustutatakse pärast transkriptsioonide valmistamist. Transkriptsioone säilitatakse kuni 1 aasta pärast uuringu lõppemist.

Lugupidamisega

Maarika Tikk

Intervjuu kava

Räägi, miks sa asusid õppima kutsekooli?

TK - Milliste õppeasutuste vahel tegid valiku?

Mis on sinu emakeel?

Milliseid keeli sinu kodus veel räägitakse?

Milline oli sinu eesti keele oskus kutsekooli õppima asudes?

TK - Palun täpsusta.

1. Millised on muu emakeelega õpilaste kutseõppest väljalangemise peamised põhjused nende endi hinnangul?

1.1 Mis hetkel märkas õpetaja sinu erialal või üldainetes õpingute raskusi?

1.2 Mida õpetaja tegi?

1.3 Mida tegi kool, kui sul ilmnisid õpiraskused?

1.4 Palun täpsusta.

2.1 Millistes ainetes raskused tekkisid?

2.2 Palun täpsusta.

3.1 Mis on sinu õpingute katkestamise peamine põhjus?

Mina täpsustan põhjused

4.1 Kui palju tegeleti sinu hinnangul kutsekoolis sinu kursusel väljalangemisohus olevate õpilaste aitamisega?

4.2 Palun too näide.

2. Missugust rolli mängib kutseõppest väljalangemisel eesti keele kui riigikeele oskus?

1.1 Millisel viisil mõjutas sinu õpinguid eesti keele oskus?

1.2 Palun too näiteid, millistes olukordades oli keeleliselt raske õppida?

2.1 Sa läksid õppima eestikeelsele õppekavale, millal ja millisel viisil pakuti sulle kui muukeelsele õpilasele kooli poolt eesti keele lisatuge?

2.2 Palun täpsusta, millal pakuti.

2.3 Palun täpsusta, millisel viisil.

2.4 Kui palju see sind aitas õppetöös?

3.1 Kui palju pööрати koolis tähelepanu muu emakeelega õpilaste õpiraskustele?

3.2. Palun täpsusta, miks sa nii arvad.

4.1 Kas muu emakeelega õpilaste ja eesti emakeelega õpilaste õpingute katkestamise põhjused olid sarnased sinu hinnangul?

4.2 Palun täpsusta, milline oli erinevus/sarnasus

5.1 Millistes ainetes oli eesti keele oskus eriti vajalik?

6.1 Kuidas mõjutu s erialakeele tundmine/mittetundmine eesti keeles õppimist?

3. Milliseid võimalusi ja tuge vajavad muu emakeelega õpilased enda arvates väljalangemise ennetamiseks kutseõppest?

1.1 Millist toetust oleks võinud kutsekool sulle pakkuda, et sinu õpingud ei oleks katkenud?

1.2 Milline koolipoolne toetus oleks sind aidanud?

2.1 Millist toetust ja kelle tuge sa oleksid vajanud et õpinguid jätkata?

2.2 Palun täpsusta

3.1 Mida sa arvad, kas kooli poolt pakutavad tugimeetmed on piisavad, et õpinguid jätkata (õpiabi, lisanduv eesti keele õpe, kooli psühholoog, sotsiaaltöötaja vestlus)?

3.2 Palun põhjenda, miks sa nii arvad.

Lisa 2. Kodeerimine ja korduskodeerimine

	< Original	Coder-Agreement >
	K:Mida õpetaja tegi?	
RQ1-22	V:Seletas loomulikult lahti, kui mul mingi sõna jäi arusaamatuks, siis sai üle küsida ja õpetaja seletas lahti mulle.	RQ1-1 RQ1-22 RQ1-25
	K:Mida tegi kool, kui sul ilmnisid õpiraskused? Palun täpsusta.	
	V:Ohkab... õpetaja aitas, kui tekkisid raskused.	RQ1-1 RQ1-22
	K:Millistes ainetes raskused tekkisid?	
	V:Mul pigem ei olnud, sain hakkama. Teistel venelastel oli palju raskem kui minul.	
	K:Mis on sinu õpingute katkestamise peamine põhjus?	
	V:Pigem see, et ei viitsinud õpivõlgnevusi vastata.	
	K:Mina täpsustan põhjused	
	K:Sinu õpingute katkestamise põhjus oli laiskus, tekkisid õppevõlgnevused.	
	M:Kui palju tegeleti sinu hinnangul kutsekoolis sinu kursusel väljalangemisohus olevate õpilaste aitamisega?	
	V:Suure vastutuse võttis klassijuhataja, tema ikkagi motiveeris, et õpilased lõpetaksid. Kirjutas ja helistas, püüdis aidata.	RQ1-2 RQ1-24
	K:Palun too näide.	
	V:Tollel hetkel, kes klassijuhataja oli, ta hingest püüdis, et õpilased ikka lõpetaksid.	RQ1-2 RQ1-24
	2. Missugust rolli mängib kutseõppest väljalangemisel eesti keele kui riigikeele oskus?	
	K:Millisel viisil mõjutas sinu õpinguid eesti keele oskus?	
	V:Kindlasti aitas kaasa minu eesti keele oskus (oskas eesti keelt). Kindlasti olid mingid arusaamatused, keeleliselt ei olnud. Õpetajad seletasid kõik ilusti lahti.	RQ1-1 RQ1-22 RQ1-25
	K:Palun too näiteid, millistes olukordades oli keeleliselt raske õppida?	
	V:Need, kellel oli vene keel rohkem põhikeel, ei olnud eesti sõpru, oli raske.	
	Aga õpetajad oskasid ka neile seletada kuidas kodutööd teha.	RQ1-22
	K:Sa läksid õppima eestikeelsele õppekavale, millal ja millisel viisil pakuti sulle kui muukeelsele õpilasele kooli poolt eesti keele lisatuge?	
	V:Ee, (mõtleb), mul oli kõik korras, ei pakutud.	
	K:Kui palju pöörati koolis tähelepanu muu emakeelega õpilaste õpiraskustele?	
	V:Pakuti eesti keele lisatuge ainult.	

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maarika Tikk, (sündinud 27.10.1976)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Muu emakeelega õpilaste õpingute katkestamise põhjused ja väljalangemise ennetamine ühe kutseõppekeskuse näitel, mille juhendaja on Esta Sikkal

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Valgas 21.05.2023